

Statistikanõukogu arvamus Statistikaameti 2022.–2026. aasta statistikatööde programmi kohta

Statistikanõukogu sai ülevaate Statistikaameti 2022.–2026. aasta statistikatööde programmist ja arutas seda 22. juuni 2021. a koosolekul.

- 1. Statistikanõukogule esitatud info kohaselt on juba aastaid kestnud olukord, kus riikliku statistika rahastamisel on Rahandusministeeriumi ja Statistikaameti vahel jäänud leidmata toimiv mudel, mis tagaks optimaalse rahastuse Eesti Vabariigi võetud rahvusvaheliste kohustuste, riigisisese andmevajaduse ning riikliku statistika tegemise tõhustamiseks vajalike arendustegevuste täitmiseks. Lisaks peab Statistikanõukogu oluliseks vähendada andmeesitajate halduskoormust ning seda eesmärki täitva projekti „Aruandlus 3.0“ ellu viimist. Statistikanõukogu soovib saada selgeid argumente ja põhjendusi, mille alusel on Statistikaameti taotlused tagasi lükatud ning millised on lahendusettepanekud.**

Statistikaameti 2022.–2026. aasta statistikatööde loetelu kajastab Eesti rahvusvahelisi kohustusi ja tarbijate statistikavajadusi 67 statistikatöö näol maksumusega 53,6 miljonit eurot. 2022. aasta statistikatööde loetelu maksumus on 12,4 miljonit eurot. Võrreldes praegu kehtiva statistikatööde loeteluga muudatusi järgmise viie aasta plaanis ei ole, samas mitmetesse statistikatöödesse lisanduvad lähiaastatel täiendavad EL statistikavajadused, näiteks põllumajandus- ja keskkonnastatistikas.

Statistikanõukogu andmetel on Statistikaamet esitanud Rahandusministeeriumile eelarve lisataotluse 10,56 mln eurot, et finantseerida aastatel 2022–2025 nii põhi- kui eksperimentaalstatistika tegemise täiendavat vajadust. Sellest 2022. aasta täiendav vajadus on 2,46 mln eurot, mis sisaldab põhistatistika täiendavat vajadust 1,73 mln eurot, eksperimentaalstatistika jätkamiseks 0,6 mln eurot ja riikliku strateegia Eesti 2035 lisamist riikliku statistika programmi 0,13 mln eurot.

Statistika tootmiseks vajalike rakenduste ülalhoiu baasvajaduste katteks on Rahandusministeeriumi Infotehnoloogiakeskus esitanud Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile aastatel 2022-2025 täiendava eelarvetaotluse 5,4 mln

eurot. Keskmiselt on aastas vaja olemasolevate süsteemide ülalpidamiseks täiendavalt 1,6 mln eurot (sisaldab rakenduste hooldust, RMIT töökohti, küberturvet).

Projekti „Aruandlus 3.0“ on võimalik olnud ellu viia vastavalt rahalistele võimalustele, mis ei ole taganud projekti esialgselt kokkulepitud ajaraamis hoidmist. Lisaks juhime tähelepanu, et projekti eesmärk on eelkõige vähendada koormust ja lihtsustada aruandlust erasektoris. Projekti edukuse tagamiseks on nii kõikidel osapooltel vaja pühenduda selle kõikidele osadele ning avalikul sektoril katta lisaks arendustele uue süsteemi igapäevased kulud, millega hetkel riigieelarves arvestatud ei ole.

Ühegi nimetatud lisataotlusega ei ole 2022–2025 riigi eelarvestrateegias arvestatud.

2. Eelarveolukorda arvestades on kõik Eesti tarbijate statistikaalased lisatellimused, sh riikliku strateegia 2035 ja valdkondlike strateegiate mõõdikute tootmine ja riikliku statistika programmis olevate tööde muutmine, alates 2021. aastast tasulised tellimustööd. Riiklike statistikatööde hulka ei saa eelarvepiirangute tõttu lisada ühegi siseriikliku statistikatöö lisa- ega muutmisevajadust. See tähendab, et iga ministeerium tasub valdkondlikest arengukavadest ja riiklikest strateegiatest tulenevate mõõdikute tootmise eest. Statistikanõukogu soovib saada Rahandusministeeriumilt ja Statistikaametilt tagasisidet, kuidas plaanitakse vähendada disproportsiooni rahvusvaheliste kohustustega määratud ja Eesti omavajadusest lähtuvate tööde rahastamise vahel ning tagada ka siseriiklike vajaduste optimaalne rahuldamine.

2021. aastal tegi Statistikaamet ettepaneku lisada strateegia Eesti 2035 tegevuskavas mõõdikud statistikatööde programmi, taotledes selleks lisaeelarvest 129 000 eurot. Taotlust ei rahuldatud. Aastatel 2021–2022 valmivad mitmed valdkondlikud arengukavad, mille tulemusmõõdikud on vaja välja töötada. Selleks on ministeeriumid pöördunud ka Statistikaameti poole, kuid kuna need tööd on tasulised, otsivad nad ka võimalusi valitsemisalas olemasolevate andmete põhjal arvutatavate mõõdikute kasutamiseks.

3. Statistikanõukogu hinnangul vajab eksperimentaalstatistika haru riigieelarvest püsirahastust ning peab kuuluma riikliku statistika programmi.

2020. a taotles Statistikaamet eksperimentaalstatistikale eelarvesse iga-aastast eelarvet 584 740 eurot, taotlust ei rahuldatud. Eksperimentaalstatistika rahastamine riigieelarvest võimaldab pakkuda poliitikakujundamiseks vajalikke kiireid ja uudsel moel toodetud andmeid ja arendada eksperimentaalset suutlikkust, et rahuldada andmetarbijate mitmekesisiseid ja kasvavaid vajadusi. Statistikaametil on Eestis ainulaadne võimekus ühendada erinevaid

andmeallikaid ja statistilisi meetodeid. Kui eksperimentaalstatistika on finantseeritud põhjastatistika arvel ning juhul, kui finantseerimist ei leita, kannatab mõlema terviklikkus, kaasaegus ja kvaliteet ning järgmisel paari aasta perspektiivis on ametil vaja strateegiliselt otsustada tegevusvaldkonna jätkamise osas. Sama puudutab andmehaldust.

4. Statistikanõukogu juhib rahandusministri tähelepanu vajadusele pidada arvestust, milliste ELi õigusaktide heakskiitmisega on Rahandusministeerium (ja teised ministeeriumid) võtnud riigile kohustuse statistikat esitada. Niisugused ressursivajadused tuleb kajastada riigieelarves arvestuslikena või võtta kohe arvesse riigieelarve strateegias. Grandid ja muud toetused, mida EL ja teised rahvusvahelised organisatsioonid annavad, on mõeldud uute, edaspidi ELi määrusega kohustuslike statistikatööde väljaarendamiseks, mitte nende püsivaks rahastamiseks.

Euroopa Liidu õigusaktidest tulenevalt alustatakse näiteks aastatel 2022–2026 grantide toel keskkonnamajanduse uute kohustuslike väljundnäitajate tootmist, EL ettevõtlusstatistika raammääruse, ja EL sotsiaalstatistika raammääruse rakendamist ning registriandmete kasutusele võtmist töötasu- ja ettevõtlusstatistikas. Lisaks peab Eesti täiendama statistikat tulenevalt EL nõuetest taaskäivitamise ja taastekavade, rohepöörde, väliskaubanduse kohta. Rohepöörde ühe näitena võib tuua alates 2024. a kehtima hakkavad täiendatud põllumajandusstatistika nõuded, mille kulu on esialgsel hinnangul aastatel 2022-2026 ligikaudu 1,5 mln eurot.

Kokkuvõttes ootab statistikanõukogu Rahandusministeeriumilt ja Statistikaametilt riikliku statistika edasise rahastamise lahendusettepanekuid, mis võtavad arvesse eespool tõstatatud küsimusi.